

Adrijan Pahor

Pol stoletja od Kocbeka, pričevalca

Marca 2025 je minilo pol stoletja od objave odmevnega intervjuja v publikaciji *Edvard Kocbek – pričevalec našega časa*, ki ga je moj oče, Boris Pahor, predlagal Edvardu Kocbeku že januarja 1970 v Opatiji, kjer je bil nekdanji najvidnejši predstavnik krščanskih socialcev na enome-sečnem zdravljenju. Kljub temu, da sem imel takrat samo 14 let, se spomnim, da je bil dan jasen in svež, s Kocbekom je govoril predvsem oče, med

postankom v baru in med sprehodom ob morju. Spregovoriti o medvojnih in povojnih dogodkih, ki so nato globoko zarezali v slovensko družbeno-politično stvarnost, za Kocbeka gotovo ni bilo enostavno, ko mojega očeta, ki je bil pobudnik intervjuja, pa seveda manj, saj je živel v drugi državi in je bil zato manj izpostavljen.

Oče je Kocbeka skušal prepričati, da bi izrazil svoje mnenje o pomoru domobrancev, ki so se po vojni zahtevali v Avstrijo in so jih An-

gleži vrnili jugoslovanskim organom, pa tudi da bi pojasnil, kako je prišlo do podpisane Dolomitske izjave. Kocbek je več let okleval in odlašal, vse do leta 1975, ko sta ga moj oče, predvsem pa časnikar Viktor Blažič, prepričala, da zadevo obelodani. Ker je Udba Kocbeku prisluškovala, je bila seznanjena s tem, kdo je pomembno vplival na Kocbekovo dokončno odločitev, zato sta bila prav onadva, poleg Kocbeka, najstrože kaznovana.

Po objavi *Sinje knjige* je bilo očetu seveda žal, da je Kocbek plačal tako visok davek zaradi intervjuja z njim (dejansko si je Kocbek vprašanja postavil sam), čutil se je krivega in bi mu bil želel pomagati, vendar zaradi sankcije, ki ga je doletela, ni smel k njemu v Ljubljano, niti potem, ko se je Kocbeku zdravstveno stanje slabšalo. In tudi ko bi po vsej verjetnosti lahko šel, si ni upal. Bal se je zavrnitve na meji, čeprav je že zdavnaj potekel predvideni čas prepovedi vstopa na jugoslovansko oziroma slovensko ozemlje.

Kljub prigovarjanju mate-

re, da nima kaj tvegati, naj gre vendar k bolnemu prijatelju in da ga bodo na meji v najslabšem primeru samo zavrnil, se ni predstavil na Fernetičih, vse dokler mu niso iz Slovenije sporočili, da ni več ovir za vstop v državo. Iz omenjenega razloga se oče ni udeležil Kocbekovega pogreba, malo pred smrtjo sva se zglasila pri njem jaz in moja bodoča žena z namenom, da družini nekaj izročiva. Sprejela naju je Kocbekova žena Zdravka, medtem ko je bil Kocbek že zelo slab in me ni prepoznal.

Oče je, kot mi je znano, zadnjič videl Kocbeka v Münchnu, v Nemčiji, sredi februarja 1980, kjer se je nekaj časa zdravil, vendar je bil ta že močno načet od bolezni in so bili njegovi trenutki prisebnosti in lucidnosti takrat že bolj redki. Oče je nato prvič po prepovedi prestopil mejo 9. januarja 1985, ko se je udeležil prireditve v Cankarjevem domu, torej skoraj deset let po objavi knjižice *Edvard Kocbek – pričevalec našega časa*.

O prijateljstvu in sodelo-

Danes Kocbeku in njegovim somišljenikom še vedno očitajo politično naivnost

vanju med očetom in Kocbekom je bilo že veliko napisanega. O njunem sodelovanju je bilo pred kratkim govora tudi na predstavitvi Omerzove knjige *Kocbekovo tržaško pričevanje in Udba* v prostorih Slovenske matice in v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu. V marsičem sta bila istega (političnega) prepričanja, začenši s Kocbekovim esejem *Premišljevanje o Španiji*, ki ga je ta objavil leta 1937 v reviji *Dom in svet*, se pravi med državljansko vojno v Španiji, v

katerem je (Kocbek) podprl ideje politične levice in hkrati izrazil ostre besede na račun katoliške Cerkve, kar mu je slednja, predvsem v Sloveniji, zamerila. In če se je s svojimi prepričanji Kocbek zameril tedanji (in današnji) Cerkvi in desno usmerjenim intelektualcem, se je oče levici kot zagovornici internacionalizma (kot prepričan socialni demokrat) nemara še toliko bolj.

Danes Kocbeku (in njegovim somišljenikom) še vedno očitajo politično naivnost, da so namreč verjeli v povojno pluralistično ureditev slovenske politike, katere porok bi bila pluralistična sestava OF. V tem smislu naj bi se pustil Kocbek politično izigrati, z Dolomitsko izjavo se je njegova politična skupina s podpisom odrekla svoji organiziranosti v prid popolne enotnosti. S tem se je odrekla tudi lastnemu aktivističnemu kadru in namenu, da bi kadar koli poskušala ustanoviti svojo stranko. Požablja pa na dejstvo, da v danih političnih razmerah ni imel druge izbire.